

Zwolnienie z lekcji wychowania fizycznego a obowiązek szkolny i obowiązek nauki: Analiza uwarunkowań prawnych i konsekwencji edukacyjno-społecznych

Michał Kacprzak / IX Liceum Ogólnokształcące im. K. Kolbergera w Gdańsku

e-mail: kacprzak.mich@gmail.com

ORCID: 0009-0002-1364-1686

Streszczenie

Artykuł podejmuje problematykę zwolnień uczniów z lekcji wychowania fizycznego w kontekście realizacji obowiązku szkolnego i nauki w polskim systemie oświaty. Współczesna szkoła, funkcjonująca w warunkach dynamicznych przemian społecznych, kulturowych i technologicznych, staje przed wyzwaniem kształtowania postaw prozdrowotnych oraz promowania aktywności ruchowej wśród dzieci i młodzieży. Na tle pogłębiającego się kryzysu aktywności fizycznej młodego pokolenia, zwolnienia z zajęć wychowania fizycznego stają się istotnym problemem zarówno edukacyjnym, jak i społecznym. W artykule przeanalizowano uwarunkowania prawne i organizacyjne udzielania zwolnień, a także ich wpływ na proces kształcenia i rozwój psychospołeczny uczniów. Przedstawiona analiza obejmuje zarówno przepisy prawa oświatowego, jak i dostępne dane empiryczne oraz doświadczenia środowiska szkolnego. Szczególną uwagę poświęcono konsekwencjom nieuczestniczenia w lekcjach wychowania fizycznego, motywacjom uczniów oraz rodziców, a także systemowym uwarunkowaniom sprzyjającym występowaniu tego zjawiska. W artykule podkreślono potrzebę wprowadzenia kompleksowych rozwiązań, które umożliwią racjonalne ograniczenie liczby zwolnień oraz wzmocnienie rangi wychowania fizycznego jako kluczowego elementu wszechstronnego rozwoju młodego człowieka. Praca stanowi próbę sformułowania rekomendacji dla polityki oświatowej oraz praktyki szkolnej, zmierzających do zwiększenia poziomu aktywności fizycznej dzieci i młodzieży. Autor zachęca do refleksji i dalszej debaty nad optymalnymi rozwiązaniami służącymi poprawie stanu zdrowia, sprawności oraz postaw prozdrowotnych wśród uczniów, podkreślając, że wyzwania związane ze zwolnieniami z wychowania fizycznego wymagają skoordynowanych działań wszystkich uczestników procesu edukacyjnego.

Słowa kluczowe: Prawo oświatowe, wychowanie fizyczne, obowiązki edukacyjne, zwolnienie z lekcji, aktywność fizyczna.

Exemption from Physical Education Classes and the Fulfillment of the Schooling and Education Obligation: Analysis of Legal Conditions and Educational-social Consequences

Abstract

The article addresses the issue of student exemptions from physical education classes in the context of fulfilling compulsory schooling and education requirements within the Polish educational system. Contemporary schools, operating amidst dynamic social, cultural, and technological transformations, face the challenge of shaping pro-health attitudes and promoting physical activity among children and adolescents. Against the backdrop of a growing crisis in youth physical activity, exemptions from physical education have become a significant educational and social concern. This paper analyzes the legal, organizational, and social determinants of such exemptions, as well as their impact on the educational process and the psychosocial development of students. The presented analysis encompasses educational law, current empirical data, and the practical experiences of school communities. Special attention is given to the consequences of non-participation in physical education, the motivations of students and parents, as well as systemic conditions contributing to the prevalence of this phenomenon. The article highlights the need for comprehensive solutions that would enable the rational limitation of exemptions and strengthen the importance of physical education as a crucial component of the holistic development of young people. This work attempts to formulate recommendations for educational policy and school practice aimed at increasing physical activity levels among children and adolescents. The author encourages reflection and further debate on optimal strategies to improve health, fitness, and pro-health attitudes among students, emphasizing that the challenges associated with exemptions from physical education require coordinated actions from all participants in the educational process.

Keywords: Educational law, physical education, educational obligations, exemption from classes, physical activity.

1. WPROWADZENIE

Współczesna szkoła funkcjonuje w środowisku społecznym, które ulega dynamicznym przeobrażeniom pod wpływem zmieniających się postaw, stylu życia młodego pokolenia oraz rozwoju nowych technologii. Szybki postęp cywilizacyjny, cyfryzacja codzienności, a także rosnąca popularność biernych form spędzania wolnego czasu sprawiają, że kształtowanie prawidłowych nawyków zdrowotnych i postaw proaktywnego uczestnictwa w życiu społecznym stanowi jedno z kluczowych wyzwań stojących przed szkołą. W tych warunkach rola wychowania fizycznego w strukturze edukacji znacząco wzrasta. Przedmiot ten odpowiada nie tylko za rozwój motoryczny uczniów, ale także kształtuje kompetencje społeczne, zdrowotne i emocjonalne. Jest to szczególnie istotne w kontekście narastających zagrożeń zdrowotnych i wycofania społecznego wśród młodzieży.

Rosnące zainteresowanie problematyką zwolnień uczniów z lekcji wychowania fizycznego jest więc nieprzypadkowe. Coraz wyraźniej widoczne stają się konsekwencje spadku aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży, które przekładają się nie tylko na pogorszenie kondycji zdrowotnej, ale także na kryzys samopoczucia psychicznego, obniżenie samooceny i trudności w funkcjonowaniu społecznym. W kontekście powszechnego dostępu do urządzeń elektronicznych, mediów społecznościowych oraz rozrywki cyfrowej, szkoła staje się przestrzenią, w której rola współczesnego nauczyciela wychowania fizycznego musi wykraczać poza tradycyjne zadania dydaktyczne, przyjmując w szkole rolę promotora zdrowego stylu życia.

Niezwykle istotne staje się zatem poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jakie mechanizmy i rozwiązania prawne kształtują praktykę udzielania zwolnień z wychowania fizycznego oraz w jaki sposób wpływają one na kształtowanie postaw młodych ludzi wobec aktywności ruchowej. Dotyczy to nie tylko decyzji podejmowanych przez rodziców i lekarzy, lecz także kompetencji i postaw nauczycieli oraz organizacji życia szkolnego, w której pojawiają się coraz liczniejsze oczekiwania i wyzwania. Analiza zagadnienia wymaga uwzględnienia zarówno przepisów prawa oświatowego, jak i praktycznych doświadczeń środowiska szkolnego, które coraz wyraźniej wskazują na potrzebę systemowych działań mających na celu ograniczenie liczby zwolnień z zajęć wychowania fizycznego. Należy zaznaczyć, że nieuczestniczenie w lekcjach wychowania fizycznego, niezależnie od przyczyn formalnych, może skutkować poważnymi konsekwencjami dla rozwoju psychofizycznego ucznia, jego integracji ze środowiskiem rówieśniczym oraz kształtowania prozdrowotnych nawyków. Artykuł koncentruje się na wielowymiarowej analizie problemu zwolnień z wychowania fizycznego, uwzględniając zarówno ramy prawne, jak i aspekty organizacyjne, społeczne oraz edukacyjne. Szczególną uwagę poświęcono kwestiom interpretacji przepisów, rzeczywistym przyczynom i motywacjom występującym w środowisku szkolnym, a także ocenie długofalowych skutków nieuczestniczenia uczniów w aktywności ruchowej.

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie aktualnej wiedzy na temat uwarunkowań zwolnień z lekcji wychowania fizycznego w polskim systemie oświaty oraz sformułowanie rekomendacji dotyczących kierunków działań, które mogą przyczynić się do poprawy stanu zdrowia młodego pokolenia. Artykuł wpisuje się tym samym w dyskurs o roli szkoły jako instytucji odpowiedzialnej nie tylko za przekazywanie wiedzy, ale również za wspieranie wszechstronnego rozwoju uczniów, promowanie zdrowego stylu życia oraz kształtowanie postaw obywatelskich i społecznych w warunkach nieustannych przemian cywilizacyjnych. Przedstawione rozważania mają zachęcać do refleksji i dalszej dyskusji nad optymalnymi rozwiązaniami dla polskiej szkoły, które pozwolą odpowiedzieć na potrzeby współczesnych uczniów oraz wyzwania przyszłości.

2. OBOWIĄZKI EDUKACYJNE W PRZEPISACH PRAWA OŚWIATOWEGO

Uwzględniając fundamentalne znaczenie wszechstronnego kształcenia w procesie prawidłowego rozwoju człowieka w okresie dzieciństwa i dojrzewania, polski system prawny nakłada na niepełnoletnich obywateli obowiązek podjęcia edukacji w zakresie ogólnym. Obowiązek ten może być realizowany w wybranej formie, zgodnie z zapisami obowiązujących przepisów, a jego wypełnienie wspierane jest przez powszechnie dostępną strukturę instytucji oświatowych. Podstawę prawną dla realizacji tego obowiązku stanowi Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku Prawo oświatowe, w której określono formalne ramy obowiązków edukacyjnych i wszelkie uwarunkowania ich spełniania. Wraz z art. 70 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, regulacje te tworzą spójną i uzupełniającą się całość, definiującą zarówno prawo, jak i obowiązek obywatela do korzystania ze świadczonych przez państwo usług edukacyjnych (Pilich, 2022).

2.1 Obowiązek szkolny i obowiązek nauki w polskim systemie edukacji

Zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi, realizacja obowiązku szkolnego rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego przypadającego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy siedem lat. Istotną cechą obowiązku szkolnego jest jego powstanie z mocy samego prawa, co oznacza, że nie wymaga on wydania odrębnego aktu administracyjnego, a jego charakter jest samoistny. W obowiązującym porządku prawnym obowiązek ten rozumiany jest jako powinność regularnego uczęszczania do szkoły oraz aktywnego uczestnictwa w procesie kształcenia, ukierunkowanego na nabywanie wiedzy i kompetencji wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego. Podkreśla się także, że realizacja tego obowiązku powinna odbywać się w formie szkolnej, czyli w ramach zorganizowanej instytucjonalnie oferty edukacyjnej (Pilich, 2022).

Obowiązek nauki należy rozumieć jako pojęcie o szerszym zakresie niż obowiązek szkolny, obejmujące zarówno uczęszczanie do placówek systemu oświaty, jak i realizację edukacji w alternatywnych formach, takich jak edukacja domowa czy inne pozaszkolne rozwiązania. Bez względu na wybraną ścieżkę, spełnianie obowiązku nauki podlega stałemu nadzorowi ze strony uprawnionych do tego instytucji, co zapewnia zgodność procesu kształcenia z obowiązującymi przepisami i standardami edukacyjnymi (Pilich, 2022).

Z punktu widzenia prawa administracyjnego, zarówno obowiązek szkolny, jak i obowiązek nauki charakteryzują się ciągłością w realizacji. Należy przez to rozumieć, że nie ograniczają się one do pojedynczego aktu, takiego jak zapisanie dziecka do szkoły, lecz wymagają systematycznego uczestnictwa w procesie edukacyjnym oraz jego kontynuacji do czasu obowiązywania. Obowiązek szkolny zasadniczo ustaje w momencie ukończenia przez ucznia szkoły podstawowej, formalnie potwierdzonego poprzez uzyskanie klasyfikacji końcowej w klasie ósmej oraz przystąpienie do egzaminu ósmoklasisty. W sytuacjach, gdy proces kształcenia na tym etapie ulega wydłużeniu, na przykład z powodu nieuzyskania promocji do klasy programowo wyższej, obowiązek szkolny wygasa najpóźniej w dniu osiągnięcia przez ucznia pełnoletności (Pilich, 2022).

Obowiązek nauki, z kolei, obowiązuje nieprzerwanie do ukończenia przez ucznia 18 lat, niezależnie jednak od etapu edukacyjnego, na którym w danym momencie się znajduje. Może być on realizowany zarówno poprzez kontynuację nauki w szkole ponadpodstawowej, jak i w alternatywnych, pozaszkolnych formach kształcenia, pod warunkiem, że są one zgodne z obowiązującymi przepisami prawa (Pilich 2022).

2.2 Obowiązki edukacyjne dziecka względem rodzica

W kontekście funkcjonowania polskiego systemu oświaty, szczególną rolę przypisuje się rodzicom lub opiekunom prawnym dzieci objętych obowiązkiem szkolnym i obowiązkiem nauki. Chociaż formalnym podmiotem realizującym proces edukacyjny jest samo dziecko, ze względu na jego niepełnoletność oraz ograniczoną zdolność do podejmowania czynności prawnych, odpowiedzialność za wykonanie tego obowiązku spoczywa w praktyce na dorosłych opiekunach. To właśnie wobec nich kierowane są działania nadzorcze i ewentualne środki egzekucyjne w przypadkach naruszenia przepisów prawa oświatowego (Pilich, 2022).

W ramach ustawowych zobowiązań wynikających z obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, na rodzicach oraz opiekunach prawnych spoczywa szereg powinności organizacyjnych i wychowawczych. Jednym z podstawowych jest dopełnienie formalności związanych ze zgłoszeniem dziecka do szkoły. Choć przepisy prawa oświatowego nie definiują szczegółowo katalogu wymaganych czynności, w praktyce obejmują one m.in. osobiste stawiennictwo w placówce edukacyjnej oraz przekazanie informacji umożliwiających identyfikację ucznia i dokonanie jego wpisu do księgi uczniów. Obowiązek ten powinien zostać zrealizowany przed rozpoczęciem roku szkolnego, a jego zaniedbanie może pociągać za sobą odpowiedzialność prawną (Pilich, 2022).

Zgodnie z obowiązującymi regulacjami, odpowiedzialność rodziców i opiekunów nie ogranicza się jednak wyłącznie do rejestracji dziecka w systemie edukacyjnym. Obejmuje ona również codzienne działania wspierające ciągłość procesu kształcenia, w tym przede wszystkim zapewnienie regularnego uczestnictwa ucznia w obowiązkowych zajęciach lekcyjnych. W tym kontekście na dorosłych spoczywa obowiązek monitorowania frekwencji dziecka, a także podejmowania odpowiednich kroków wychowawczych w przypadku nieuzasadnionych nieobecności. Celem tych działań jest nie tylko formalne wypełnienie przepisów, lecz także realne wspieranie efektywności i ciągłości edukacji (Pilich, 2022).

3. REALIZACJA OBOWIĄZKU SZKOLNEGO I OBOWIĄZKU NAUKI PRZEZ UCZNIA

3.1 Kształcenie w systemie szkolnym i edukacja domowa

Podstawowym sposobem realizacji obowiązku edukacyjnego jest regularne uczęszczanie ucznia do szkoły podstawowej lub ponadpodstawowej, co należy rozumieć jako systematyczne uczestnictwo dziecka w obowiązkowych zajęciach edukacyjnych zgodnie z ustalonym planem lekcji. Polski system prawny przewiduje możliwość spełniania obowiązku szkolnego zarówno w placówkach publicznych, jak i niepublicznych (Ustawa Prawo oświatowe, 2016). Decyzja dotycząca wyboru szkoły należy do rodziców lub opiekunów prawnych dziecka. Zgodnie z obowiązującymi regulacjami, w przypadku wyboru szkoły niepublicznej, rodzice mają obowiązek poinformowania dyrektora szkoły obwodowej o podjętej decyzji, co umożliwia właściwe monitorowanie wypełniania obowiązku szkolnego przez ucznia (Pilich, 2022).

Jedną z prawnie dopuszczalnych alternatyw wobec tradycyjnego modelu edukacji szkolnej jest realizacja obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki w trybie edukacji domowej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oświatowego, rodzice lub opiekunowie prawni mogą wystąpić do dyrektora szkoły publicznej bądź niepublicznej, do której dziecko zostało przyjęte, z wnioskiem o umożliwienie realizacji obowiązku edukacyjnego poza szkołą. Warunkiem rozpatrzenia takiego wniosku jest przedłożenie przez rodziców oświadczenia, w którym deklarują oni zapewnienie dziecku odpowiednich warunków do realizacji podstawy programowej oraz umożliwienie nabywania wszystkich kompetencji wynikających z jej założeń. Dodatkowo procedura ta wymaga zobowiązania rodziców lub opiekunów prawnych do dopilnowania, aby uczeń corocznie przystępował do egzaminów klasyfikacyjnych organizowanych przez szkołę, której dyrektor wyraził zgodę na spełnianie obowiązku szkolnego w formie pozaszkolnej (Pilich, 2022).

Umożliwienie realizacji przez ucznia obowiązków edukacyjnych w formie edukacji pozaszkolnej, choć dopuszczalna na podstawie stosownych przepisów prawa oświatowego, nie jest przyznawana bezwarunkowo i może zostać cofnięta. Dyrektor szkoły, będący organem uprawnionym do wydania zezwolenia, ma również kompetencje do jego odwołania, czego podstawę może stanowić zarówno brak realizacji przez ucznia określonych obowiązków, jak i niestosowanie się do wymogów formalnych przez rodziców lub opiekunów (Ustawa Prawo oświatowe, 2016).

3.2 Edukacja ponadpodstawowa w ramach obowiązku nauki

Zakończenie edukacji na poziomie szkoły podstawowej zmienia charakter i podstawę prawną zobowiązań młodego człowieka dotyczących kształcenia. Z chwilą ukończenia szkoły podstawowej ustaje obowiązek szkolny wobec dziecka, co prowadzi do powstania trwającego do pełnoletności obowiązku nauki. Ścieżkę kształcenia na tym etapie wybiera sam uczeń przy ewentualnych wsparciu opiekunów, korzystając z oferty edukacyjnej określonej przepisami prawa (Ustawa Prawo oświatowe, 2016).

Kontynuacja edukacji na poziomie ponadpodstawowym może odbywać się w liceach ogólnokształcących, technikach, branżowych szkołach I i II stopnia, a także szkołach specjalnych przysposabiających do pracy (Ustawa Prawo oświatowe, 2016). Obok tradycyjnych form realizacji obowiązku nauki, takich jak kontynuacja kształcenia w szkołach ponadpodstawowych, prawo przewiduje również alternatywne rozwiązanie w postaci przygotowania zawodowego młodocianych pracowników (Ustawa Prawo oświatowe, 2016). Forma ta umożliwia niepełnoletnim osobom zdobywanie kwalifikacji zawodowych bezpośrednio w miejscu pracy, pod nadzorem wykwalifikowanego instruktora. Kształcenie praktyczne tego rodzaju odbywa się na podstawie umowy o pracę i jest regulowane przepisami kodeksu pracy i aktami wykonawczymi (Rozporządzenie przygotowanie zawodowe, 2010).

Chociaż zakończenie edukacji na poziomie ponadpodstawowym zazwyczaj ma miejsce po ukończeniu przez ucznia 18. roku życia, polski system prawny przewiduje również sytuacje, w których absolwent szkoły ponadpodstawowej nadal pozostaje osobą niepełnoletnią. Taka okoliczność nie zwalnia go z obowiązku nauki, a wręcz przeciwnie, zobowiązanie to musi być nadal realizowane w formach określonych w przepisach prawa oświatowego (Ustawa Prawo oświatowe, 2016).

Zgodnie z obowiązującymi regulacjami, osoba niepełnoletnia, która ukończyła szkołę ponadpodstawową, może kontynuować realizację obowiązku nauki poprzez podjęcie nauki na poziomie szkolnictwa wyższego lub poprzez uczestnictwo w kwalifikacyjnych kursach zawodowych. Kursy te umożliwiają uzyskanie konkretnych kwalifikacji w ramach wybranego zawodu. Organizowane są przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe, a także przez inne uprawnione do tego instytucje edukacyjne (Pilich, 2022).

4. KONTROLA I EGZEKUCJA OBOWIĄZKÓW EDUKACYJNYCH

Wykonywanie obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki na poziomie szkoły podstawowej i ponadpodstawowej wymaga od ucznia podejmowania ściśle określonych aktywności edukacyjnych. Zgodnie z regulacjami obowiązującymi w polskim porządku prawnym, uczniowie są zobowiązani do systematycznego uczestnictwa w obowiązkowych zajęciach dydaktycznych przypisanych do danego etapu edukacyjnego, a także do przestrzegania zapisów statutu szkoły, który precyzuje m.in. katalog praw i obowiązków ucznia (Ustawa Prawo oświatowe, 2016).

Powszechne postrzeganie edukacji jako kluczowego czynnika rozwoju człowieka oraz fundamentu jego przyszłego funkcjonowania społecznego i zawodowego skłania polski system prawny do podejmowania działań kontrolnych, a także stosowania środków o charakterze egzekucyjnym w celu zapewnienia realizacji obowiązków edukacyjnych przez osoby niepełnoletnie.

Obowiązujące przepisy prawa przewidują zróżnicowane narzędzia służące rejestrowaniu, monitorowaniu oraz – w przypadku uchylenia się od obowiązku – egzekwowaniu działań związanych z realizacją obowiązku szkolnego i obowiązku nauki. Głównym celem podejmowanych przez państwo interwencji prawnych jest doprowadzenie do ukształtowania postawy ucznia zgodnej z wymaganiami określonymi w obowiązujących regulacjach prawnych (Ustawa Prawo oświatowe, 2016). Nadzór nad realizacją obowiązku szkolnego i obowiązku nauki znajduje swoje umocowanie w przepisach ustawy Prawo oświatowe. Zgodnie z obowiązującymi regulacjami dyrektor szkoły w ramach powierzonych mu kompetencji podejmuje działania, które z punktu widzenia prawa administracyjnego mają charakter czynności materialno-technicznych. Czynności te ukierunkowane są na zapewnienie sprawnego przepływu informacji, bądź też wdrożenie działań mających na celu przymuszenie do realizacji ustawowych obowiązków w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości (Pilich, 2022).

Działania kontrolne dotyczące realizacji obowiązku edukacyjnego wykonywane są przez właściwe ze względu na miejsce zamieszkania jednostki samorządu terytorialnego. Zadania te realizowane są we współpracy ze szkołami, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz kuratoriami oświaty, pełniącymi funkcję organów sprawujących nadzór pedagogiczny nad działalnością placówek edukacyjnych. Istotną rolę odgrywają w tym zakresie dyrektorzy szkół, których obowiązki obejmują prowadzenie dokumentacji przebiegu procesu dydaktycznego, wydawanie zwolnień uczniów z uczestnictwa w określonych zajęciach, kontrolowanie frekwencji oraz interweniowanie w przypadku stwierdzenia nieusprawiedliwionych, długotrwałych nieobecności uczniów (Pilich, 2022).

Systematyczna obecność uczniów na obowiązkowych zajęciach przewidzianych dla określonego etapu edukacyjnego jest jednym z kluczowych wymogów realizacji obowiązków związanych z kształceniem. Przekroczenie poziomu 50% nieusprawiedliwionych nieobecności w ciągu jednego miesiąca traktowane jest jako niewypełnianie przez uczniów obowiązków edukacyjnych. W przypadku wystąpienia takich okoliczności szkoła powinna uruchomić procedury interwencyjne, które początkowo polegają na nawiązaniu kontaktu z rodzicami bądź opiekunami prawnymi ucznia, a w dalszej kolejności obejmują powiadomienie odpowiednich organów, takich jak sąd rodzinny lub właściwa jednostka egzekucyjna (Ustawa Prawo oświatowe, 2016).

Zapisy ustawy regulującej kwestie związane z egzekwowaniem realizacji obowiązków edukacyjnych wprost odnoszą się wyłącznie do sytuacji niskiej frekwencji ucznia, wynikającej z nieusprawiedliwionych nieobecności jako podstawy do uznania niewypełnienia tych obowiązków. Niemniej jednak w świetle obowiązujących przepisów prawa należy stwierdzić, że działania o charakterze egzekucyjnym skierowane są wobec rodziców lub opiekunów prawnych, którzy ponoszą odpowiedzialność za wypełnianie systemowo nałożonych zobowiązań dotyczących edukacji dzieci i młodzieży (Pilich, 2022).

5. WYCHOWANIE FIZYCZNE W POLSKIM SYSTEMIE OŚWIATY

Wychowanie fizyczne w szkole stanowi integralną część systemu kształcenia ogólnego w Polsce, realizowanego na każdym z etapów edukacji. Razem z innymi przedmiotami, takimi jak język polski, matematyka czy język obcy, należy do grupy przedmiotów obligatoryjnych w procesie kształcenia podstawowego oraz ponadpodstawowego (Rozporządzenie w sprawie ramowych planów, 2024). Regularny udział ucznia w lekcjach wychowania fizycznego jest, zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi, podstawowym warunkiem spełniania obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki (Ustawa Prawo oświatowe, 2016). Ze względu na specyfikę zajęć wychowania fizycznego, która odróżnia je od pozostałych obowiązkowych przedmiotów edukacyjnych, przepisy prawa oświatowego uwzględniają szczególne regulacje odnoszące się do tych lekcji (Rozporządzenie w sprawie ramowych planów, 2024).

Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 roku w sprawie ramowych planów nauczania w publicznych placówkach szkolnych określa również tygodniowy wymiar godzinowy dla każdego obowiązkowego przedmiotu nauczanego na poszczególnych etapach edukacyjnych. Zgodnie z jego zapisami, uczniowie klas IV–VIII szkoły podstawowej uczestniczą w czterech godzinach lekcyjnych wychowania fizycznego tygodniowo w każdym roku szkolnym. Natomiast w szkołach ponadpodstawowych, takich jak licea ogólnokształcące, technika oraz branżowe szkoły I stopnia, minimalna liczba godzin przeznaczona na realizację tego przedmiotu wynosi trzy godziny tygodniowo (Rozporządzenie w sprawie ramowych planów, 2024).

Obowiązujący w Polsce model systemu oświaty zakłada konieczność sformułowania dla każdego przedmiotu szkolnego, w tym wychowania fizycznego, określonego zestawu treści nauczania, które muszą zostać zrealizowane na danym etapie

edukacyjnym. Szczegółowy wykaz tych treści znajduje się w odpowiednich rozporządzeniach dotyczących podstaw programowych kształcenia ogólnego dla poszczególnych typów szkół (Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej, 2017).

Analizowane akty prawne nie tylko definiują zakres treści kształcenia oraz precyzują cele zajęć wychowania fizycznego, lecz także podkreślają ich istotne funkcje edukacyjne, rozwojowe i prozdrowotne. Zgodnie z systemowymi założeniami przyjętymi w przepisach rozporządzeń, realizacja programu nauczania z wychowania fizycznego ma na celu wspieranie rozwoju fizycznego, psychicznego, intelektualnego i społecznego uczniów, kształtowanie nawyków aktywności ruchowej oraz dbałości o zdrowie przez całe życie, a także zwiększanie efektywności procesu uczenia się i wzmacnianie edukacji zdrowotnej (Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej, 2017).

Ważną rolę zajęć wychowania fizycznego w polskim systemie oświaty podkreśla zamieszczenie w regulacjach prawnych zapisów, które formułują szczegółowe oczekiwania wobec współczesnych lekcji tego przedmiotu. W świetle potrzeb rozwojowych uczniów zajęcia te mają służyć w znacznym stopniu kształtowaniu sprawności fizycznej, lecz przede wszystkim realizacji celów prozdrowotnych. Szkolne wychowanie fizyczne pełni nie tylko funkcję doraźną, lecz także perspektywną, przygotowując uczniów do podejmowania w dorosłym życiu decyzji sprzyjających zdrowiu (Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej, 2017).

5.1 Ocenianie ucznia na zajęciach wychowania fizycznego

Specyfika wychowania fizycznego znajduje swoje odzwierciedlenie także w systemie oceniania bieżącego oraz w procesie klasyfikacji śródrocznej i rocznej. Przepisy prawa oświatowego precyzują, jakie aspekty funkcjonowania uczniów mogą być oceniane w ramach kształcenia publicznego, wskazując na poziom oraz postępy w opanowaniu treści nauczania w kontekście określonych wymagań i kryteriów. Jednak w przypadku wychowania fizycznego przewidziano dodatkowe, specyficzne wytyczne dotyczące oceny osiągnięć uczniów w tym obszarze (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017).

Przy ustalaniu ocen bieżących, śródrocznych oraz rocznych z wychowania fizycznego, nauczyciel zobowiązany jest uwzględnić specyfikę tego przedmiotu. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, proces ten powinien opierać się przede wszystkim na ocenie wysiłku wkładanego przez ucznia w realizację obowiązków związanych z charakterem zajęć wychowania fizycznego. Istotnym elementem podlegającym ocenie jest także regularne uczestnictwo w lekcjach oraz aktywność ucznia na rzecz rozwoju kultury fizycznej w środowisku szkolnym (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017).

W sytuacji, gdy na skutek braku ocen bieżących oraz nieusprawiedliwionej nieobecności przekraczającej połowę zajęć w okresie klasyfikacyjnym nie ma podstaw do wystawienia uczniowi oceny klasyfikacyjnej, przepisy przewidują zastosowanie nieklasyfikowania z danego przedmiotu (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017). W takiej sytuacji uczeń uzyskuje prawo do przystąpienia do egzaminu klasyfikacyjnego, w ramach którego uzyskuje ocenę klasyfikacyjną. Natomiast w przypadku otrzymania oceny niedostatecznej na zakończenie roku szkolnego lub na zakończenie etapu edukacyjnego z jakiegokolwiek przedmiotu obowiązkowego, szkoła jest zobowiązana przeprowadzić dla ucznia egzamin poprawkowy. Przebieg i rezultat tego egzaminu są dokumentowane w formie protokołu oraz w arkuszu ocen, a uzyskana ocena wpisywana jest na świadectwie szkolnym (Ustawa o systemie oświaty, 1991).

W przypadku egzaminów klasyfikacyjnych i poprawkowych z wychowania fizycznego, oprócz zadań praktycznych odzwierciedlających specyfikę tego przedmiotu, istotnym elementem jest również ocena wiedzy teoretycznej ucznia. Zakres egzaminu obejmuje więc zarówno wykonanie określonych ćwiczeń ruchowych, jak i sprawdzenie znajomości zasad, reguł oraz treści programowych odnoszących się do zagadnień z obszaru kultury fizycznej i zdrowia. Ostateczna ocena egzaminacyjna powinna zatem uwzględniać zarówno poziom kompetencji praktycznych, jak i umiejętność stosowania wiedzy teoretycznej w praktyce, zgodnie z wymaganiami określonymi w podstawie programowej wychowania fizycznego (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017). Analizując regulacje prawne dotyczące oceniania uczniów w zakresie wychowania fizycznego, należy zwrócić uwagę na fakt, iż zgodnie z obowiązującymi przepisami jest to jedyny obowiązkowy przedmiot szkolny, w którym ocenie podlega również systematyczny udział ucznia w zajęciach. Taka specyfika oceniania nabiera szczególnego znaczenia w kontekście realizacji przez uczniów obowiązków edukacyjnych, dla których podstawowym przejawem spełnienia jest regularne uczestnictwo we wszystkich obligatoryjnych zajęciach przewidzianych dla określonego etapu edukacyjnego (Ustawa Prawo oświatowe, 2016).

6. ISTOTA ZWOLNIENIA UCZNIA Z LEKCJI WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

6.1 Podstawy prawne zwolnienia z wychowania fizycznego

Podstawowym celem kształcenia ogólnego na każdym etapie edukacji jest wszechstronny rozwój ucznia z uwzględnieniem jego indywidualnych możliwości oraz potrzeb. Wszystkie działania edukacyjne podejmowane przez szkoły i placówki, których zadaniem jest umożliwienie realizacji obowiązków edukacyjnych, nakierowane są na kompleksowe kształtowanie postaw i kompetencji uczniów zarówno w wymiarze poznawczym, moralnym, jak i fizycznym (Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej, 2017).

Spośród przedmiotów obligatoryjnych na danym etapie kształcenia wychowanie fizyczne, zgodnie z założeniami systemowymi, odgrywa kluczową rolę w stymulowaniu rozwoju motorycznego oraz w wyposażaniu uczniów w kompetencje życiowe i ruchowe, sprzyjające podejmowaniu aktywności fizycznej przez całe życie (Frołowicz i Klonowska 2019). Sposób realizacji

treści kształcenia stanowi o specyfice tego przedmiotu, którą charakteryzuje stosowanie ćwiczeń ruchowych jako podstawowego środka oddziaływania edukacyjnego. Uczestnictwo w zajęciach wychowania fizycznego wymaga zatem posiadania przez ucznia odpowiedniego potencjału zdrowotnego, umożliwiającego realizację aktywności ruchowej zgodnie z wymaganiami podstawy programowej. Z uwagi na zróżnicowany stan zdrowia dzieci i młodzieży oraz wynikające z niego możliwości podejmowania ćwiczeń fizycznych, przepisy prawa oświatowego w Polsce przewidują możliwość zwolnienia ucznia z zajęć wychowania fizycznego (Ustawa Prawo oświatowe, 2016).

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 roku w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, decyzja o zwolnieniu ucznia należy do dyrektora szkoły, który podejmuje ją na podstawie opinii lekarza. Jeżeli stan zdrowia ucznia wyklucza jedynie określone formy aktywności ruchowej, opinia lekarska może wskazywać na częściowe ograniczenia w uczestnictwie w zajęciach. W takiej sytuacji dyrektor szkoły zwalnia ucznia wyłącznie z tych ćwiczeń, które zostały wymienione w opinii, natomiast nauczyciel wychowania fizycznego jest zobowiązany do dostosowania treści nauczania oraz wymagań edukacyjnych do indywidualnych możliwości i potrzeb zdrowotnych ucznia (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017).

Uczeń objęty zwolnieniem z wykonywania wybranych form ruchu uczestniczy aktywnie w zajęciach wychowania fizycznego, z wyłączeniem ćwiczeń niekorzystnych dla jego zdrowia. W trakcie takich lekcji, prowadzonych zgodnie z zaleceniami lekarza, uczeń otrzymuje oceny bieżące, a także podlega klasyfikacji rocznej lub końcowej z przedmiotu wychowanie fizyczne (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017).

Stan zdrowia uczniów może niekiedy uzasadniać całkowite zwolnienie z uczestnictwa w lekcjach wychowania fizycznego. W takiej sytuacji dyrektor szkoły podejmuje decyzję o zwolnieniu z realizacji treści nauczania tego przedmiotu na podstawie opinii lekarskiej zawierającej przeciwwskazania dotyczące udziału ucznia w zajęciach wychowania fizycznego. Przez okres objęty zwolnieniem, określony w opinii lekarza, uczeń nie uczestniczy w aktywnościach ruchowych podczas zajęć oraz nie otrzymuje ocen bieżących.

Czas zwolnienia z realizacji zajęć, określony w opinii lekarskiej, może mieć wpływ na treść zapisów przebiegu nauki ucznia w szkolnej dokumentacji. W przypadku, gdy długotrwałe zwolnienie uniemożliwia wystawienie oceny klasyfikacyjnej, w dokumentach takich jak dziennik lekcyjny, arkusz ocen czy świadectwo szkolne zamiast oceny umieszcza się adnotację „zwolniony” lub „zwolniona” (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017).

Decyzja dyrektora szkoły o zwolnieniu ucznia z wybranych ćwiczeń fizycznych lub realizacji wychowania fizycznego nie jest decyzją administracyjną w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego. Nie podlega zatem rygorowi prawnemu narzuconemu decyzjom administracyjnym podejmowanym przez dyrektora szkoły jako organ administracji publicznej. Decyzja dyrektora o zwolnieniu ucznia z tych zajęć stanowi raczej czynność materialno-techniczną, od której nie przysługuje prawo do odwołania (Kodeks postępowania administracyjnego, 1960).

Z punktu widzenia dyrektora szkoły jako osoby odpowiedzialnej za podejmowanie decyzji dotyczących zwolnienia ucznia z obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego, istotne znaczenie ma fakt, iż opinia lekarska nie musi zawierać szczegółowych informacji dotyczących rodzaju schorzenia lub dolegliwości zdrowotnych ucznia. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi, decyzja o zwolnieniu podejmowana jest przez dyrektora nawet wtedy, gdy nie jest mu znana dokładna przyczyna, dla której lekarz uznał aktywność ruchową za niekorzystną dla zdrowia ucznia. Wydanie opinii lekarskiej ograniczającej możliwości wykonywania określonych ćwiczeń fizycznych lub wykluczającej udział w zajęciach wychowania fizycznego stanowi dla dyrektora wiążącą podstawę do udzielenia zwolnienia, bez względu na znajomość szczegółów medycznych (Madejski et al., 2021). Zapisy aktów prawnych nie pozostawiają dyrektorowi szkoły przestrzeni na jego autonomię w sprawie udzielenia zwolnienia uczniowi posiadającemu opinię wydaną przez lekarza.

Kontrola nad skalą zwolnień uczniów z lekcji wychowania fizycznego decyzją dyrektora szkoły – na podstawie opinii lekarskiej lub zwolnień udzielanych incydentalnie przez nauczycieli – ukierunkowana jest głównie na gromadzenie danych statystycznych w tym zakresie. Działania kontrolne powiązane z nadzorem pedagogicznym w zakresie udzielonych zwolnień miałyby z pewnością zdecydowanie bardziej sformalizowany charakter w przypadku niepodjęcia przez dyrektora szkoły decyzji o zwolnieniu ucznia z wychowania fizycznego mimo przedłożenia przez niego stosownej opinii lekarskiej.

W praktyce szkolnej niejednokrotnie występują sytuacje, w których uczeń, przebywając na terenie placówki, zgłasza nauczycielowi prowadzącemu zajęcia lub wychowawcy klasy dolegliwości zdrowotne. W przypadku przedmiotu wychowanie fizyczne nawet przejściowe pogorszenie stanu zdrowia może istotnie wpływać na zdolność ucznia do uczestnictwa w aktywnościach ruchowych w trakcie lekcji. Należy podkreślić, że jakość oraz zaangażowanie ucznia w toku zajęć wychowania fizycznego mają jednak kluczowe znaczenie w kontekście głównego przedmiotu oceny, jakim jest wysiłek włożony w realizację zadań edukacyjnych (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017).

Aby zapewnić odpowiednie ramy prawne dla czasowego zwolnienia ucznia z udziału w ćwiczeniach ruchowych z powodu nagłej niedyspozycji, ustawodawca uregulował tę kwestię w stosownym rozporządzeniu. Zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami, nauczyciel lub dyrektor szkoły może zwolnić ucznia z wykonywania ćwiczeń ruchowych w danym dniu, jeżeli ten zgłosi dolegliwości zdrowotne uniemożliwiające bezpieczną i efektywną aktywność fizyczną. W tym przypadku podstawą zwolnienia jest wyłącznie zgłoszenie złego samopoczucia przez ucznia lub jego rodziców, bez konieczności przedstawiania opinii lekarskiej. Po podjęciu decyzji o zwolnieniu szkoła zobowiązana jest poinformować rodziców lub opiekunów prawnych ucznia o zaistniałej sytuacji (Rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa, 2002).

Szczegółowa analiza obowiązujących aktów prawnych wskazuje jednoznacznie, że w świetle polskiego prawa oświatowego, jedynie dyrektor szkoły lub nauczyciel posiadają uprawnienia do zwolnienia ucznia z obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego. Decyzja ta może być podjęta zarówno na podstawie opinii lekarskiej, jak i na podstawie zgłoszenia problemów zdrowotnych przez samego ucznia lub jego rodziców. Przepisy nie przewidują funkcjonowania żadnych dokumentów skutkujących zwolnieniem z zajęć wychowania fizycznego bez uprzedniej decyzji dyrektora lub nauczyciela (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017).

Wszelkie pisma czy zaświadczenia przedkładane przez rodziców lub uczniów, a także dokumentacja medyczna, należy traktować jako wnioski skierowane do osób uprawnionych, na podstawie których podejmowana jest ostateczna decyzja w sprawie zwolnienia. W określonych okolicznościach zarówno pisemne, jak i ustne oświadczenia dotyczące czasowej niedyspozycji mogą również stanowić podstawę do usprawiedliwienia nieobecności ucznia na zajęciach (Frołowicz, 2023).

Charakterystyczną cechą lekcji wychowania fizycznego jest realizacja zadań ruchowych jako podstawowej formy aktywności edukacyjnej uczniów. Z uwagi na konieczność zachowania higieny oraz zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim uczestnikom, ta specyfika zajęć prowadzi do powstania obowiązku przebrania się przez uczniów w odpowiedni strój sportowy przed rozpoczęciem ćwiczeń fizycznych. Brak wymaganego stroju nie zwalnia jednak ucznia z aktywnego uczestnictwa w zajęciach, gdyż przygotowanie się do lekcji stanowi element obowiązków ucznia i nie jest w świetle przepisów prawa podstawą do zwolnienia z ćwiczeń (Frołowicz, 2023).

Dostosowanie zaplanowanych form aktywności dla ucznia, który nie posiada stroju sportowego, powinno wynikać przede wszystkim z troski o bezpieczeństwo podczas zajęć, jak również z postawy nauczyciela wykazującego empatię i zrozumienie. Ewentualne zwolnienie ucznia z wykonywania ćwiczeń w takiej sytuacji może być uzasadnione wyłącznie wewnętrznymi regulacjami szkoły opartymi na zapisach jej statutu (Ustawa Prawo oświatowe, 2016).

Chociaż przepisy prawne dotyczące zwalniania ucznia z lekcji wychowania fizycznego koncentrują się głównie na decyzjach dyrektora szkoły podejmowanych na podstawie opinii lekarskiej (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017), w praktyce szkolnej najczęściej występują zwolnienia incydentalne udzielane przez nauczycieli. Zwolnienia te wynikają z nagłych dolegliwości zdrowotnych ucznia zgłaszanych w danym dniu. Informacje dotyczące czasowej niedyspozycji, uniemożliwiającej udział w zajęciach ruchowych, są przekazywane nauczycielowi zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej przez ucznia lub jego rodziców. Tego rodzaju zwolnienia mają istotny wpływ na faktyczną liczbę uczniów uczestniczących w ćwiczeniach podczas lekcji oraz na frekwencję na zajęciach wychowania fizycznego. Wysoka częstotliwość jednodniowych zwolnień, które często skutkują nieobecnością uczniów, stanowi cechę wyróżniającą lekcje wychowania fizycznego i przekłada się na niższą frekwencję w porównaniu z innymi przedmiotami obowiązkowymi na poszczególnych etapach edukacyjnych (Prokopczyk, 2013).

6.2 Skala zjawiska i rzeczywiste przyczyny zwolnień

W Polsce przeprowadzono szereg badań i analiz mających na celu określenie liczby uczniów zwolnionych z lekcji wychowania fizycznego, zarówno w placówkach publicznych, jak i niepublicznych. Próby oszacowania skali zjawiska zwolnień incydentalnych z tego przedmiotu podjęła m.in. Najwyższa Izba Kontroli. Z treści raportu pokontrolnego wynika, że liczba zwolnień wzrasta wraz z wiekiem uczniów oraz kolejnymi etapami edukacji. Według danych z raportu NIK, odsetek uczniów zwolnionych z wychowania fizycznego w szkołach podstawowych wynosi około 15%, natomiast w szkołach ponadpodstawowych wzrasta nawet do 30%, co skutkuje obserwowanym spadkiem frekwencji na zajęciach wychowania fizycznego w późniejszych latach nauki (Prokopczyk, 2013).

W świetle danych dotyczących skali zwolnień autorzy licznych publikacji naukowych i raportów podkreślają, iż rosnąca liczba uczniów nieuczestniczących w zajęciach wychowania fizycznego stanowi powszechny i narastający problem w polskich szkołach. Analizy te wykazują również, że zwolnienia z lekcji wychowania fizycznego udzielane z powodu czasowych przeciwwskazań zdrowotnych w danym dniu częściej dotyczą dziewcząt (60%) niż chłopców (40%) (Prokopczyk, 2013).

Obowiązujące przepisy jednoznacznie wskazują, że dolegliwości zdrowotne stanowią jedyną podstawę do udzielenia jednorazowego zwolnienia z zajęć wychowania fizycznego w danym dniu (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017). Niemniej jednak, przyczyny nieuczestniczenia w aktywnościach ruchowych deklarowane przez uczniów często znacząco różnią się od czynników zdrowotnych. Z analiz badawczych wynika, że aż 72% uczniów, pomimo zgłoszonej nauczycielowi niedyspozycji zdrowotnej, w ankietach jako rzeczywisty powód zwolnienia wskazuje niechęć do lekcji wychowania fizycznego, monotonię zajęć czy niedostosowanie poziomu trudności ćwiczeń do własnych możliwości (Tomik i Bursy, 2013).

Zgromadzone przez badaczy dane dotyczące zwolnień uczniów z lekcji wychowania fizycznego oraz przyczyn rezygnacji z aktywnego udziału w zajęciach podkreślają także znaczenie problemów organizacyjnych. 55% badanych uczniów wskazuje na prowadzenie lekcji w niedostosowanych miejscach (np. korytarzach szkolnych), a około 40% na brak możliwości skorzystania z prysznicy po zajęciach jako istotny czynnik wpływający na decyzję o unikaniu aktywności fizycznej (Tomik i Bursy, 2013). Ponadto 48% uczniów uczestniczących w badaniach zwraca uwagę, że rezygnacja z udziału w ćwiczeniach bywa związana z postawą nauczycieli wychowania fizycznego. Wśród nich aż 35% wskazuje na brak przygotowania prowadzących do zajęć, 42% na niewystarczającą empatię wobec zróżnicowanych możliwości ruchowych uczniów, a około 30% na stosowanie niejasnych lub nieobiektywnych kryteriów oceniania. Powody niskiego zainteresowania lekcjami wychowania fizycznego podkreślają potrzebę uwzględnienia oczekiwań i zainteresowań uczniów podczas planowania zajęć, a także podnoszenia kompetencji pedagogicznych nauczycieli w celu zwiększenia efektywności oddziaływań edukacyjnych (Madejski et al., 2021).

Pomimo szeroko rozpowszechnionej świadomości znaczenia aktywności fizycznej i kształtowania potencjału zdrowotnego wśród dzieci i młodzieży, frekwencja na lekcjach wychowania fizycznego pozostaje niższa niż na innych zajęciach szkolnych. Według dostępnych analiz, średnia frekwencja na lekcjach wychowania fizycznego jest o około 20% niższa w porównaniu z innymi przedmiotami obowiązkowymi (Prokopczyk, 2013). Uczniowie, którzy postrzegają lekcje wychowania fizycznego jako mało atrakcyjne lub odczuwają niechęć do aktywności ruchowej, często korzystają z jednorazowych zwolnień, powołując się na dolegliwości zdrowotne (Madejski et al., 2021).

Analiza liczby i częstotliwości takich zwolnień, w zestawieniu z rozbieżnościami między deklarowanymi a rzeczywistymi przyczynami nieuczestniczenia w zajęciach, wskazuje na obecność w środowisku szkolnym zjawiska unikania przez uczniów uczestnictwa w lekcjach wychowania fizycznego.

7. WIELOWYMIAROWE KONSEKWENCJE ZWOLNIEŃ Z LEKCJI WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

Szkolne wychowanie fizyczne stanowi istotny element obligatoryjnych zajęć edukacyjnych na każdym etapie kształcenia, a systematyczne uczestnictwo uczniów w tych lekcjach jest warunkiem formalnej realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki (Ustawa Prawo oświatowe, 2016). Udzielenie zwolnienia z udziału w zajęciach wychowania fizycznego, zarówno na podstawie opinii lekarskiej, jak i zgłoszonej niedyspozycji, nie rodzi jednak istotnych konsekwencji prawnych. Usprawiedliwiona nieobecność wynikająca z decyzji dyrektora lub nauczyciela, czy też czasowy brak aktywnego udziału w lekcji, nie jest w świetle prawa traktowana jako niewywiązywanie się z obowiązków edukacyjnych. Sytuację taką należy rozumieć jako prawnie uzasadnione zwolnienie z realizacji określonej części obowiązku szkolnego lub nauki (Frołowicz, 2023). Okoliczności te nie skutkują wszczęciem postępowania egzekucyjnego ani zastosowaniem innych środków prawnych wobec rodziców lub opiekunów prawnych ucznia, choć dostępne wyniki badań sugerują, że decyzje dotyczące zwolnienia z zajęć ruchowych nie zawsze są podejmowane zgodnie z przesłankami przewidzianymi w obowiązujących przepisach (Madejski et al., 2021).

Ewentualne następstwa prawne odnoszące się do zwolnień z wychowania fizycznego dotyczą przede wszystkim zasad usprawiedliwiania nieobecności wynikającej z rozkładu zajęć tygodniowych lub miejsca przebywania ucznia w czasie trwania tych lekcji.

Systematyczne uzyskiwanie zwolnień z zajęć wychowania fizycznego jest akceptowaną praktyką w polskim systemie edukacji. W założeniach przepisów prawa zwolnienie to stanowi narzędzie umożliwiające dostosowanie procesu dydaktycznego do indywidualnych uwarunkowań zdrowotnych ucznia (Rozporządzenie w sprawie oceniania, 2017), jednak w rzeczywistości szkolnej bywa wykorzystywane również jako mechanizm unikania obowiązku aktywnego uczestnictwa w lekcjach. Nadużywanie tej możliwości niesie ze sobą istotne skutki społeczne (Tomik i Bursy, 2013).

Powszechność sięgania przez uczniów po argumenty związane z pogorszeniem stanu zdrowia w celu uzyskania zwolnienia prowadzi do powstawania swoistej patologii edukacyjnej. W przypadku długotrwałego zwolnienia ucznia, decyzją dyrektora wydanego na podstawie opinii lekarskiej, faktycznym powodem nieuczestniczenia w zajęciach jest jednak niechęć do aktywności fizycznej. Dochodzi do sytuacji, w której o udziale w obowiązkowych lekcjach pewnym zakresie decydują nie tyle względy zdrowotne, ile postawa samego ucznia, jego rodziców lub opiekunów prawnych (Prokopczyk, 2013).

Mając na uwadze, że wychowanie fizyczne jest przedmiotem obligatoryjnym na każdym etapie kształcenia, zabieganie o zwolnienie z tych lekcji w celu uniknięcia aktywności ruchowej można traktować jako wyraz samodzielnego decydowania o zakresie realizowanych przedmiotów w ramach obowiązku szkolnego. W rezultacie, istnienie tej możliwości w praktyce edukacyjnej przyczynia się do obniżenia znaczenia wychowania fizycznego i aktywności fizycznej w świadomości społecznej.

Zgodnie z założeniami systemu edukacyjnego, wychowanie fizyczne odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu potencjału zdrowotnego uczniów poprzez systematyczne angażowanie ich w aktywność ruchową (Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej, 2017). Realizacja tych zadań jest jednak istotnie ograniczana przez wysoki odsetek udzielanych zwolnień oraz niższą frekwencję w porównaniu z innymi przedmiotami szkolnymi. Tym samym, spełnianie oczekiwań sformułowanych w przepisach dotyczących wychowania fizycznego staje się poważnie utrudnione. Z perspektywy interesu publicznego oraz dobra społecznego, brak regularnego uczestnictwa dzieci i młodzieży w ćwiczeniach ruchowych, które powinno wynikać z udziału w lekcjach wychowania fizycznego, prowadzi do obniżenia ogólnego poziomu sprawności fizycznej w społeczeństwie (Madejski, 2014).

Zjawisko unikania ćwiczeń oraz dominujący siedzący tryb życia bezpośrednio wpływają na czas związany z aktywnością fizyczną podejmowaną przez dzieci i młodzież w ciągu dnia. Badania naukowe dowodzą, że wraz z rozwojem nowych technologii, codzienne funkcjonowanie społeczeństwa, a w szczególności dzieci w wieku szkolnym, ulega istotnym zmianom (Dębski i Bigaj, 2019). Obecnie młodzi ludzie coraz częściej spędzają czas wolny przed ekranem komputera, korzystają z urządzeń mobilnych, a relacje rówieśnicze oraz aktywność społeczna przenoszą się do przestrzeni wirtualnej (Groffik et al., 2014). Brak samodzielnej aktywności fizycznej poza lekcjami sprawia, że szkolne zajęcia wychowania fizycznego nierzadko stanowią jedyną szansę na podjęcie ruchu w ciągu dnia przez wielu uczniów (Madejski, 2014).

Uwzględniając potrzeby rozwojowe człowieka, Światowa Organizacja Zdrowia [WHO] w 2021 roku opublikowała zalecenia dotyczące aktywności fizycznej i siedzącego trybu życia. W opublikowanym dokumencie określono minimalny poziom aktywności fizycznej, który warunkuje uzyskanie korzystnych efektów zdrowotnych. Zgodnie z wytycznymi WHO, dzieci i młodzież w wieku od 5 do 17 lat powinny codziennie podejmować co najmniej 60 minut wysiłku o umiarkowanej lub dużej intensywności. Rekomendacje te dotyczą również czasu spędzanego w pozycji siedzącej, w szczególności przed ekranem, który, zdaniem WHO, powinien być ograniczany w celach relaksacyjnych (Światowa Organizacja Zdrowia [WHO], 2021).

Analiza tych wytycznych wskazuje, że realizacja przez uczniów pojedynczej lekcji wychowania fizycznego w ciągu dnia nie zapewnia osiągnięcia zalecanej dawki aktywności fizycznej, istotnej dla ich zdrowia oraz prawidłowego rozwoju psychofizycznego. Wypełnienie zaleceń WHO wymaga zatem od uczniów podejmowania dodatkowych, samodzielnych lub zorganizowanych form aktywności ruchowej poza szkołą. Jednak obserwuje się, iż tendencja do aktywnego spędzania czasu wolnego wśród młodzieży systematycznie maleje (WHO, 2021).

Model codziennego funkcjonowania współczesnych dzieci i młodzieży, który w dużej mierze ogranicza podejmowanie intensywnego wysiłku fizycznego, w połączeniu z szeroko rozpowszechnioną tendencją do unikania ćwiczeń na lekcjach wychowania fizycznego, stanowi istotną barierę dla wzrostu ogólnego poziomu aktywności ruchowej tej grupy (Prokopczyk, 2013).

Z perspektywy zdrowia publicznego, konsekwencją społeczną powszechnego nadużywania zwolnień z zajęć wychowania fizycznego jest przyczynianie się do nierealizowania przez około 80% uczniów polskich szkół wytycznych WHO dotyczących rekomendowanego poziomu codziennej aktywności fizycznej (WHO, 2021). Brak systematycznej troski o zdrowie przejawiający się w zbyt małej ilości regularnych ćwiczeń o odpowiedniej intensywności może w dłuższej perspektywie skutkować wzrostem liczby zachorowań i ogólnym pogorszeniem kondycji zdrowotnej społeczeństwa (Groffik et al., 2014).

Wyraźny spadek kondycji psychicznej wśród dzieci i młodzieży szkolnej, obserwowany we współczesnym środowisku edukacyjnym, stanowi poważny problem społeczny, budzący rosnące obawy. Raporty wskazują na nasilający się zakres trudności emocjonalnych, w tym wzrost poziomu stresu i lęku, zaburzenia samooceny, tendencje do izolacji społecznej czy nawet myśli samobójcze (Flis i Dębski, 2023). Uczniowie zmagający się z obniżonym samopoczuciem psychicznym często przejawiają niechęć do podejmowania aktywności fizycznej, co przekłada się na częstsze korzystanie ze zwolnień z lekcji wychowania fizycznego (Gieroba, 2019). Decyzje dyrektora lub nauczyciela o udzieleniu zwolnienia z tych zajęć, podyktowane przesłankami związanymi ze zdrowiem psychicznym ucznia, choć skutkują ograniczeniem podejmowanej przez niego aktywności ruchowej, są jednak zazwyczaj uzasadnione troską o dobrostan i wsparcie młodego człowieka.

W tym kontekście nie można pominąć potwierdzonych naukowo właściwości lekcji wychowania fizycznego, takich jak działanie antydepresyjne, przeciwlękowe, wzmacnianie samooceny, regulacja emocji oraz rozwijanie kompetencji społecznych (Gieroba, 2019). Rezygnacja z udziału w tych zajęciach oznacza więc niewykorzystanie ich prozdrowotnego potencjału w zakresie poprawy jakości życia młodych ludzi i w szerszym ujęciu, społeczeństwa.

8. WNIOSKI

Rosnąca skala zwolnień z lekcji wychowania fizycznego oraz utrzymujący się niski poziom aktywności ruchowej dzieci i młodzieży stanowią poważne wyzwanie dla współczesnej szkoły. Zjawiska te nie tylko ograniczają możliwości wszechstronnego rozwoju uczniów, ale również wpływają negatywnie na ich zdrowie fizyczne i psychiczne. Analiza problematyki zwolnień z lekcji wychowania fizycznego w kontekście realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki oraz kondycji fizycznej uczniów pozwala na sformułowanie kilku kluczowych wniosków, istotnych zarówno z perspektywy prawa oświatowego, jak i praktyki szkolnej.

Przede wszystkim należy podkreślić, że wychowanie fizyczne, jako przedmiot obligatoryjny w polskim systemie edukacji, odgrywa fundamentalną rolę w kształtowaniu nie tylko sprawności fizycznej, lecz także postaw prozdrowotnych, kompetencji społecznych oraz ogólnego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży. Nadużywanie zwolnień z zajęć tego przedmiotu niesie za sobą ryzyko pogłębiania negatywnych trendów, takich jak obniżenie poziomu aktywności ruchowej czy marginalizacja wychowania fizycznego w świadomości społecznej.

Brak uczestnictwa ucznia w szkolnych zajęciach wychowania fizycznego, wynikający z przedłożenia zwolnienia lekarskiego lub występowania dolegliwości zdrowotnych, nawet jeśli ma charakter powtarzalny i odnosi się do tej samej osoby, nie prowadzi jednak do istotnych konsekwencji prawnych w świetle obowiązujących przepisów oświatowych. Tego typu nieobecności, formalnie usprawiedliwione zwolnieniem dyrektora lub nauczyciela wydanym na podstawie opinii lekarskiej, nie są traktowane jako uchylanie się od realizacji obowiązku szkolnego. W praktyce szkolnej oraz w interpretacji prawa oświatowego nawet sytuacje, w których uczniowie regularnie korzystają ze zwolnień z zajęć wychowania fizycznego, nie są utożsamiane z naruszeniem obowiązków edukacyjnych, co wyklucza zastosowanie środków egzekucyjnych czy odpowiedzialności administracyjnej wobec ucznia i jego rodziców.

Obserwowana praktyka wskazuje, że systemowe rozwiązania, mające na celu dostosowanie procesu kształcenia do indywidualnych potrzeb uczniów, bywają wykorzystywane przez uczniów i ich opiekunów jako narzędzie do unikania aktywności ruchowej podczas zajęć wychowania fizycznego. Takie podejście, polegające na swobodnej decyzyjności w zakresie uczestnictwa w obowiązkowych zajęciach ogólnokształcących, nie jest postrzegane przez społeczność uczniowską jako czynnik mający istotny wpływ na przebieg edukacji czy stan zdrowia. Tymczasem, jak wynika z szeroko dostępnych badań, tego typu

*Zwolnienie z lekcji wychowania fizycznego a obowiązek szkolny i obowiązek nauki:
Analiza uwarunkowań prawnych i konsekwencji edukacyjno-społecznych*

zwolnienia generują poważne konsekwencje społeczne, zdrowotne i rozwojowe, co jednoznacznie wskazuje na konieczność pogłębionej refleksji oraz wdrożenia skutecznych działań wszystkich uczestników procesu edukacyjnego, zmierzających do ograniczenia liczby zwolnień.

Udzielanie zwolnień z uczestnictwa w lekcjach wychowania fizycznego powinno więc następować wyłącznie w uzasadnionych, indywidualnie rozpatrywanych przypadkach, zgodnie z obowiązującymi przepisami i przy zachowaniu określonych procedur administracyjnych. Każda decyzja o zwolnieniu powinna być poprzedzona rzetelną analizą potrzeb i możliwości ucznia oraz opierać się na opinii specjalistów. Kluczowe jest, aby proces ten przebiegał w sposób jednolity, uregulowany zapisami statutu placówki, a wszelkie działania miały na celu dobro ucznia i zapewnienie mu możliwości realizacji innych form aktywności dostosowanych do jego stanu zdrowia.

Szkola, w obliczu zjawiska unikania przez uczniów aktywnego uczestnictwa w zajęciach ruchowych poprzez wykorzystywanie zarówno jednorazowych, jak i długoterminowych zwolnień, nie dysponuje skutecznymi narzędziami o charakterze przymusu. Zamiast wdrażania środków o charakterze sankcyjnym, znacznie bardziej efektywne wydaje się budowanie motywacji uczniów do udziału w lekcjach wychowania fizycznego. W tym kontekście kluczowe znaczenie zyskuje zastosowanie nowoczesnych rozwiązań metodycznych i organizacyjnych oraz elastyczne dopasowywanie treści i form zajęć do indywidualnych możliwości i zainteresowań uczestników procesu edukacyjnego.

Współczesne zajęcia wychowania fizycznego powinny skutecznie przełamywać stereotypy monotonnego i powtarzalnego przebiegu lekcji, a ich atrakcyjność wymaga od nauczyciela kreatywności oraz wdrażania innowacyjnych rozwiązań. Zgodnie z aktualnymi standardami, będącymi odpowiedzią na dynamiczne przemiany społeczne, rola nauczyciela wychowania fizycznego nie może ograniczać się do przekazywania uczniom sprzętu i nadzór nad nimi podczas zajęć. Współczesny pedagog powinien stawać się przewodnikiem po świecie kultury fizycznej oraz promotorem prozdrowotnych postaw wśród młodych ludzi. Efektywność prowadzonych działań uzależniona jest zarówno od wysokich kompetencji metodycznych i pedagogicznych, jak i zaangażowania w kształtowanie pozytywnego wizerunku szkolnego wychowania fizycznego. Wyłącznie nauczyciel, który potrafi inspirować oraz elastycznie reagować na zmiany w środowisku edukacyjnym, jest w stanie skutecznie wpływać na postawy uczniów wobec aktywności ruchowej i szeroko rozumianego zdrowia.

W celu skutecznego ograniczenia liczby zwolnień z zajęć wychowania fizycznego, a tym samym podniesienia poziomu aktywności fizycznej młodzieży oraz poprawy ich ogólnego stanu zdrowia, szkoła powinna aktywnie nawiązywać współpracę z rodzicami lub opiekunami prawnymi oraz lekarzami wydającymi zaświadczenia będące podstawą do zwolnienia ucznia z zajęć. Wyłącznie odpowiedzialna i oparta na wzajemnym zaufaniu współpraca tych środowisk stwarza warunki do podejmowania racjonalnych decyzji w zakresie zwolnień, a także umożliwia właściwe dostosowanie treści i metod pracy do indywidualnych potrzeb uczniów. Kluczowe znaczenie ma tu otwarty dialog pomiędzy nauczycielem, rodziną oraz środowiskiem medycznym, ukierunkowany na wspólne dążenie do zapewnienia jak najlepszego rozwoju oraz zdrowia dziecka.

Podnoszenie poziomu sprawności fizycznej wśród młodego pokolenia pozostaje nierozdzielnie związane z kształtowaniem świadomości znaczenia systematycznej aktywności ruchowej zarówno dla zdrowia fizycznego, jak i psychicznego. Niedostateczna ilość podejmowanej aktywności fizycznej stanowi istotny czynnik przyczyniający się do narastania problemów zdrowotnych w populacji dzieci i młodzieży, co w dłuższej perspektywie może prowadzić do rozwoju chorób cywilizacyjnych, takich jak nadwaga i otyłość, cukrzyca, nadciśnienie tętnicze, zaburzenia postawy oraz pogorszenie kondycji psychicznej.

Wnioski płynące z przeprowadzonych rozważań wskazują również na konieczność podejmowania działań systemowych, zmierzających do ograniczenia liczby zwolnień z zajęć wychowania fizycznego. Podejmowanie skutecznych działań w ramach polityki oświatowej w Polsce wymaga przemyślanych decyzji opartych na najnowszych doniesieniach naukowych oraz analizie rzeczywistych potrzeb środowiska szkolnego. Wyłącznie rozwiązania, które uwzględniają specyfikę szkolnego wychowania fizycznego oraz przemiany społeczne, są w stanie sprostać wyzwaniom współczesnej edukacji i przyczynić się do rzeczywistej poprawy jakości szkolnego wychowania fizycznego. Wprawdzie zmiany w podstawie programowej, w przypadku opracowania ich przez doświadczonych specjalistów i metodyków, mogą przynieść pewne odświeżenie w organizacji i treści szkolnego wychowania fizycznego, to jednak bez równoczesnej poprawy jakości samych lekcji oraz odpowiedniej postawy nauczycieli nie należy spodziewać się trwałych, pozytywnych zmian w zakresie sprawności fizycznej dzieci i młodzieży oraz ich stosunku do zajęć ruchowych. Działania te powinny być ukierunkowane na powszechność, dostępność i indywidualizację procesu kształcenia, a nie na elitarne przygotowanie sportowe ograniczonej grupy uczniów.

Kluczowe znaczenie mają przede wszystkim odpowiednio przygotowane i atrakcyjnie prowadzone lekcje wychowania fizycznego. Motywacja uczniów do aktywnego udziału w tych zajęciach powinna być budowana poprzez wysoką jakość zajęć, profesjonalizm i zaangażowanie nauczyciela, a także poprzez konsekwentne wzmacnianie rangi tych lekcji w szkole. Istotne jest kreowanie pozytywnej kultury uczestnictwa, w której aktywność ruchowa staje się nie tylko obowiązkiem, ale również modą i elementem tożsamości szkolnej. Atrakcyjność zajęć oraz postawa nauczyciela są czynnikami decydującymi o tym, czy uczniowie będą podejmować dobrowolnie aktywność fizyczną i czy stanie się ona trwałą częścią ich stylu życia.

Podsumowując, skuteczna realizacja obowiązku szkolnego i nauki wymaga, by wszelkie odstępstwa od uczestnictwa w zajęciach wychowania fizycznego były podejmowane odpowiedzialnie, z poszanowaniem przepisów prawa, a także z uwzględnieniem potrzeb edukacyjnych i zdrowotnych uczniów. Dalsze badania oraz monitoring praktyki szkolnej w tym zakresie wydają się niezbędne dla zapewnienia wysokiej jakości procesu edukacyjnego oraz efektywnej profilaktyki zdrowotnej w środowisku szkolnym.

BIBLIOGRAFIA

- Biuro Regionalne WHO na Europę. (2021). *Wytyczne WHO dotyczące aktywności fizycznej i siedzącego trybu życia: omówienie*. Pobrano z <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/341120/WHO-EURO-2021-1204-40953-58211-pol.pdf?sequence=1>
- Dębski, M., Bigaj, M. (2019). *Młodzi cyfrowi. Nowe technologie. Relacje. Dobrostan*. Pobrano z https://dbamomojzasieg.pl/wp-content/uploads/2021/03/Mlodzi-Cyfrowi.-Nowe-technologie.-Relacje.-Dobrostan_ksiazka-1.pdf
- Flis, J., Dębski, M. (2023). *Młode głowy. Otwarcie o zdrowie psychicznym. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi*. Pobrano z <https://www.unaweza.org/aktualnosci/mlode-glowy-raport-z-badania/>
- Frołowicz, T. (2023). *Zwolnienie z WF w świetle realizacji obowiązku szkolnego* [Niepublikowana prezentacja multimedialna]. Sopotki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.
- Frołowicz, T., Klonowska, J. (2019). *Medal dla każdego (MdK). Program nauczania wychowania fizycznego dla szkoły podstawowej*. ORE.
- Gieroba, B. (2019). Wpływ aktywności fizycznej na zdrowie psychiczne i funkcje poznawcze, *Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu*, 25(3), 153–161. <https://doi.org/10.26444/monz/112259>
- Groffik, D., Frömel, K., & Skalik, K. (2014). Współczesne trendy w diagnozowaniu aktywności fizycznej młodzieży. In K. Skalik & J. Polechoński (Eds.), *Współczesne problemy wychowania fizycznego* (pp. 87–103). AWF.
- Kuryłowicz, W. (2015). Sankcje za naruszenie obowiązku szkolnego – aspekty prawne i społeczne. *Edukacja*, 4(135), 121–134.
- Madejski, E. (2014). Aktywność ruchowa dzieci klas młodszych w świetle realiów szkolnej edukacji fizycznej. In K. Skalik & J. Polechoński (Eds.), *Współczesne problemy wychowania fizycznego* (pp. 125–138). AWF.
- Madejski, E., Kosiba, G., Madejski, R. (2021). Uczniowskie opinie o lekcji wychowania fizycznego. In J. Polechoński & K. Skalik (red.), *Współczesne problemy wychowania fizycznego* (pp. 147–161). AWF.
- Pilich, M. (2022). Wychowanie przedszkolne, obowiązek szkolny i obowiązek nauki. In A. Olszewski & M. Pilich (Eds.), *Prawo oświatowe. Komentarz* (3rd ed., pp. 211–288). Wolters Kluwer Polska.
- Prokopczyk, P. (2013). *Informacja o wynikach kontroli. Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych i niepublicznych*. Pobrano z <https://www.nik.gov.pl/plik/id,5651,vp,7325.pdf>
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, Dz. U. z 2020 r., poz. 1604 (z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U., poz. 356 (z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. z 2023 r., poz. 2572 (z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U., poz. 1534.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego, Dz. U. Nr 175, poz. 1042.

*Zwolnienie z lekcji wychowania fizycznego a obowiązki szkolny i obowiązki nauki:
Analiza uwarunkowań prawnych i konsekwencji edukacyjno-społecznych*

Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, Dz. U., poz. 781.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych i ich wynagradzania, Dz. U. z 2018 r., poz. 2010 (z późn. zm.).

Tomik, R. & Bursy, B. (2013). Unikanie ćwiczeń ruchowych podczas lekcji wychowania fizycznego. Problem czy zjawisko marginalne w szkołach podstawowych. *Rozprawy naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu*, 40, 57–62.

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, Dz. U. z 2024 r., poz. 572.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, Dz. U. z 2024 r., poz. 737 (z późn. zm.).

Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, Dz. U. z 2025 r., poz. 132.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. z 2024 r., poz. 750 (z późn. zm.).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, Dz. U. z 2024 r., poz. 978 (z późn. zm.).